

GIDS VOOR DE OMGANG MET

NAAR KOPPELSTOK'S COLUMNS

ANGELIEN FIJNHOUT

UITGEVERIJ KWALITEIT

© Angeliën Fijnhout

Eerste druk gebrocheerd maart 2025

Print Force/CB

Auteur; Koppelstok/Fijnhout

Design; Osbourne Cox

Redactie; Uitgeverij Kwaliteit

Disclaimer;

De uitgever is niet aansprakelijk voor conflicten van de schrijver(s) met derden.

ISBN 9789403792491

Uitgeverij Kwaliteit

Voor Dieuwertje

EERSTE SCHOENENDOOS

RIJK

Hij stond bekend om zijn geweldige vermogen slechte mensen te spelen. De Gooyer. Na de filmsterren school had Koppelstok er zeven jaar bij een kunstzinnig klein gezelschap modern toneel op zitten, zonder ooit een slecht mens te zien. De serie waarin dat wel gebeurde, heette *Bij Nader Inzien*. Zijn agent, die hij bijna vergeten was, liet hem op een zondagavond weten, knul je hebt eindelijk eens een filmrol bemachtigd.

De opnames waren de volgende dag. Uurtje later lag het script in zijn brievenbus. Koppelstok ging achteloos door de blaadjes en las de lijst met medespelers. Hij hield zich vast aan zijn bureaurand, zijn bewustzijn verdichtte en hevigste vrees overviel hem. Rijk de Gooyer? Rijk de Gooyer? Doet die dan ook mee. Heeft hij een scène met hem? Dat is een misverstand. Dat is een vergissing. Hij kan niet met deze man spelen; immers hij heeft alle sketches van Rijk en Johnny Kraaijkamp als kind uit zijn hoofd geleerd en aan zijn vader voorgedragen, om diens goedkeuring te winnen. Dit was een legende. Dit was godverdomme een god.

Die nacht kan acteur Koppelstok, die tegen de dertig is, natuurlijk niet slapen. Hij staat ergens achterin een donker toneelhuis. Zware velours gordijnen hangen tegen hem aan. Hij kijkt naar zijn voeten en ziet vaag groen licht onderaan. Dat moet de weg naar het podium zijn. Hij probeert de opening in de doeken te vinden en ziet beneden hem twee damesbenen. Dan bukt hij zich en kruipt onder de gordijnstof door. Het zijn de benen van de mooiste meid uit zijn filmsterren schoolklas. Een hevige opwelling overmeestert hem; hij wil haar daar nemen, tussen al dat velours.

Ze schudt haar hoofd en zegt. Nee, je moet die kant op. Hij kruipt verder. Na de gordijnen, die tegen haar blonde krullen hangen, volgt een nieuwe rij gordijnen. Steeds werkt Koppelstok zich onder een volgende rij door, het almaar feller wordende licht tegemoet. Dan belandt hij op een leeg toneel en verderop staat Rijk de Gooyer, ook met een velletje tekst. Hij gaat naast hem staan en declameert. Maar Rijk zegt: Niet kleuren!

Koppelstok probeert het nog eens.

Nee, snauwt Rijk, je kleurt.

Ja, maar mijn vader en al die sketches, mompelt acteur Koppelstok. Rijk schiet in de lach en zegt: Wat geeft dat nou.

Om zeven uur de volgende ochtend arriveerde hij op de plek van bestemming en stond voor schut in de ontvangsthal van het splinternieuwe Barbizon Hotel. Gelegen vlakbij het Centraal Station. Er was niemand. Koppelstok keek in zijn call sheet om te controleren of hij zich niet in de dag vergiste. Vroeger was hij ook na de vakantie vaak een dag te vroeg op het schoolplein. Het klopte. Een ding was zeker: voor die kroegloper van een De

Gooyer zijn bed uit was, zou het toch al wel tegen twaalf lopen, dus geen zorgen.

Er piepte iets. Wind ging door zijn kuif. De hypermoderne draaideur van het Barbizon zwiepte open. Koppelstok was verbijsterd. Verpletterd. Als eerste, voor er ook maar een regisseur of iemand van de crew te bekennen was, Rijk de Gooyer. Hij kwam op hem af, want kennelijk zag hij dat Koppelstok 'erbij hoorde'. Met schrik keek de beginnening naar zijn koffer, want regisseur Frans Weisz had hem telefonisch gezegd: Neem jij maar je eigen kleren mee.

Wat een lul stond hier. Toch maar even voorstellen.

Ik ben Koppelstok en speel die Bruno.

Rijk staarde een tijdje naar de koffer en verzuchtte toen richting de grond: Nou, vooruit dan maar weer.

Ze wisten niet goed waar ze naartoe moesten. De Gooyer liep een beetje in het rond, met zijn typische stijf benige manier van voortbewegen, die een bevriende tv regisseur van Koppelstok later de *De Gooyer-Shuffle* zou noemen. Midden in de ontvangsthall van het Barbizon ontdekten ze een vijftigtal tafeltje met telkens vier stoelen, waarvan de linker gedekt waren en de rechter niet. Waar de gedekten stonden, hadden de vloertegels ook een andere kleur: roze.

Rijk koos een tafeltje op het rechtergedeelte en Koppelstok uit onzekerheid, een wit gedekte op het linkergedeelte. De Gooyer geeuwde en stak een sigaret op. Daar kwam de onbekende actrice aan, die zijn dochter zou spelen. Ze stelde zich voor als Oda Spelbos en ging meteen aan het tafeltje van Rijk zitten.

Hè, die tafeltjes daar zijn gedekt, zei ze.

Kijk, zei acteur Koppelstok toen, Kraaijkamp citerend uit een oude sketch waarin Johnny en Rijk als zwervers een saucijzenbroodje moesten delen;

Dit is de eetgrens!

Rijk keek naar zijn sigaret. Koppelstok piekerde. Was dat een glimlach daar om zijn mond?

De rest van de dag hing vreselijk verveeld acteur Koppelstok rond in elke lobby van het hotel en vloekte. Waarom had hij toch in godsnaam zo vroeg de veren uit moeten komen! En na die *eet grens* meneer de Gooyer omzichtig mijddend natuurlijk. Toen zijn scène eindelijk aan de beurt was, voelde hij zich volledig uitgeput en waande zich de zwaar verzuurde benen van een wielrenner. De draaidag was bijna ten einde, en er was haast geboden, want ze konden slechts tot een bepaalde tijd in het Barbizon Hotel opnemen.

Wat ze gingen draaien trouwens, was een fragment van een gespannen diner, waarbij Koppelstok zijn schoonvader De Gooyer en diens jonge nieuwe vriendin zou ontmoeten. Die jonge vrouw werd gespeeld door een oude Engelse actrice, waarvan Koppelstok op een moment De Gooyer, die met haar moest zoenen, hoorde zeggen;

Wat een trut!

Koppelstok's rol gelastte, dat hij de scène luchtig af zou sluiten met een kort monoloogje over een gezin dat in twee kampen was verdeeld; ze leefden wel in hetzelfde huis, maar spraken geen seconde nog met elkaar.

Ze repeteerden de scène een keer. Toen Koppelstok ernstig afrondde, barstte iedereen op de set in lachen uit. Echt iedereen.

Behalve Rijk de Gooyer.

Ach ja, zei die vermoeid, de comic sidekick hè.

De Engelse actrice frunnikte aan een servet en lispelde. I liked that very much, what you did there. De regisseur eiste toen ook zijn deel van het succes op:

Ja, die zin komt niet uit Voskuil, waar de serie op is gebaseerd, die heb ik bedacht.

De repetitie gaf Koppelstok een vreemd gevoel van vertrouwen. God, wat klonk hij gaaf en natuurlijk. Ze gingen opnemen. Iedereen mooi, Koppelstok mooi, zei regisseur Frans Weisz met vervelende bemoeienis, maar verdomd het stelde gerust en de scène verliep gestaag. Maar toen kon hij er niets aan doen, maar vond de onbekende actrice, Oda Spelbos, verassend goed, wat afleidde, hij was te laat met zijn tekst en verfrommelde zijn zinnen.

Rijk de Gooyer kneep bedenkelijk zijn ogen samen en Frans Weisz kreeg op een deftige manier last van drift en zei; Gewoon. Doe het gewoon. Zoals in de repetitie. Zoals in het dagelijks leven, gewoon!

Opnieuw.

Kabaal. Er draaide iets in de soep bij de techniek. Het was niet zijn schuld, maar Koppelstok zijn zenuwen groeiden. Hij werd steeds ongemakkelijker en maakte van elke nieuwe opname gehakt, zodat de takes spoedig 't aantal nationale verkeersongevallen overstegen, dat veel hoger ligt, zo men weet, dan 't aantal vliegtuigrampen.

Na elke mislukte poging, zei Rijk enthousiast: Marvellous! Na nog een mislukte take werd regisseur Weisz zo woedend, dat hij gilte: Gazzo!

Het deed Koppelstok niets. Hij kende de betekenis niet. Veel later was het en op bezoek in de bergen bij Ventimiglia, dat Koppelstok van een bevriende collega hoorde.

Gazzo? Nou, dat betekent *lu!* in het Italiaans.

Hij moet een cue-board hebben, zei Rijk. Geef die jongen godverdomme een cue-board dan kan hij zijn tekst lezen.

Ja. Zei Frans Weisz. Geef hem een cue-board.

Meteen was er een korte broek van de crew met piepschuim, waar Koppelstok zijn tekst op stond. De knul knielde naast Rijk de Gooyer. Nu kon Koppelstok zijn tekst prima lezen, en de hele scène kwam er soepel uit. Tenminste tot het einde en het moment dat Rijk moest opstaan, want die vergat het cue-board en stapte dwars door het piepschuim.

Marvellous! Zei hij.

Achter de zijn kleren afstoffende De Gooyer, zag Koppelstok de regisseur met mensen van het Barbizon in gesprek. Ze vroegen zich af hoe lang het allemaal nog zou duren.

De scène kwam wonder boven wonder op tijd af, Koppelstok zag hem nooit terug, want de avond van de uitzending was er in zijn huis net een stop gesprongen. Maar hij wist tot lang daarna nog. Aan het einde van die draaidag, toen ze zich omkleedden en Rijk de Gooyer bij het kledingrek zei: Nou ik heb weer ontzettend van jullie spel genoten.

Wel, was Koppelstok ervan overtuigd en wist hij zeker dat Rijk hem bedoelde.

En wilde hij meteen alle helden van zijn vader ontmoeten. Kijk aan, hij werd op zijn bedienden gewenkt — uh wenken bediend.

TOON

 e roem najagende jaren tachtig kwamen in de jaren negentig pas goed op gang. Koppelstok wilde bijvoorbeeld verstaanbaar worden. Nabij het RAI gebouw geselde een grijze operazangeres hem mateloos met toonladders en verliet hij met ronde O's en open U's zijn regulier werkgever en vaste baan, om zich nooit meer in rollen van lager huispersoneel te hoeven inleven.

Meteen werd hij gebeld voor *De laatste der onverstandigen*. Voor wel te verstaan een huisknecht. Maar die kloeke nieuwe club trok op slechts een avond meer betalende bezoekers, dan zijn vorige werkgever bij mekaar schraapte in drie seizoenen. Derhalve dacht Koppelstok; wat geeft 't, nog één kamerbediende, voor de grote doorbraak.

Bovendien beroerde die huisknecht de piano en zong hij samen met zijn baas, de hoofdfiguur, een lied. De tekst gaf een blues aan en omdat Koppelstok via een naoorlogs snel methode twee akkoorden zonder zwarte toetsen kende en wist te bespelen, liet de bebaarde dompteur Frans Strijards, wiens gezicht goed bekeken ergens bleef steken tussen het

huiveringwekkend gelaat van magiër Raspoetin en rockgitarist Jimmy Page, het hem als Tom Waits zingen. Terwijl zijn baas, te weten de bazige persoon Van der Grijn, bij wijze van contrapunt, zong het dan als Toon Hermans met rollende tong-erren, bekend van: RRRRRode RRRRRozen, vierRRRRRentwintig RRRRRode RRRRRozen.

Op tournee. De club deed de schouwburg van Tilburg aan. Kachelend naar Brabant niets aan de hand. Ze passeerden de grote rivieren niets aan de hand. Zodra ze die zuidelijk geïmproviseerde provincie binnenreden, toen zoefden ze langsheen niet aflatend geplakte posters en onafzienbare rijen affiches van Toon, met een enorme witte anjer in zijn revers, en die lieten hen weten; hij zou die avond in de grote zaal boven hen optreden. Acteur Koppelstok zat bij een tochtend raampje op de achterbank van de Volkswagen bus en zwijmelde.

Dat hij, Koppelstok, hem dit mocht overkomen, dat hij dit mocht meemaken; te wete in een zaal *onder* Toon Hermans te mogen acteren. Dat hij onomstreden beneden bij de held van zijn vader ging optreden. Toen sloeg ook meteen twijfel toe. Stonden ze daar hem eigenlijk niet voor de gek houden?

Voor aanvang van het avondgebeuren gaat Koppelstok vaak even wateren. Zeker weten. Dan hoeft hij tijdens niet. Anderzijds is het natuurlijk zo; je hebt met die spanning op je blaas als niets voelend persoon, waarvan men in de rijen acteur Koppelstok vooraan aantreft, een fijne onderspanning dramatisch gezien.

Hij betreedt de helwitte heren, met veel spiegelende tegels en van die plastic schotjes tussen de urinoirs. Er is niemand. Zo snel Koppelstok kan en haastig is het, dat hij zich over de rand van een piskbak werpt, want elke ponem in de hiërarchie van hun brood ermee verdienende ijdele slaven en ijzers in het vuur voor

een toneel goeroe, is altijd en overal bevreesd te laat te komen voor zijn opkomst.

Het wateren kent geen probleem en komt reuze makkelijk; avond ervoor ook laat geworden te Utrecht. Er giert een toiletdeur open en er loopt een donkere gestalte tot in het urinoir naast hem. Koppelstok plast nog wat door. Wat heb ik gisteravond toch allemaal naar binnen gewerkt? Onwillekeurig gluurt hij, want de enige plek waar mannen, laat staan erg argwanende artistieke types, elkaar nooit recht aankijken, is in het urinoir. Blikkend omlaag ontdekt hij een paar omgeslagen smoking broekspijpen. Glimmende lakschoenen. En naast die lakschoenen valt dan plots geknakt, maar in de top van zijn bloei, een anjer. Wit! Zijn buurman is al luidruchtig aan het af zwengelen en meteen verdwijnen de lakschoenen uit beeld. Meneer Hermans, wil Koppelstok roepen. Meneer Hermans! Maar je geeft moeilijk, de geestigste man van Nederland zijn corsage terug met je fluit uit je broek. Weet je veel. Je kan je vergissen in de steel. En bovendien: is die wildplasser meneer Hermans wel geweest?

Koppelstok speelde zijn knecht, en toen dat liedje aan de beurt was, wees collega van der Grijn bij zijn *Hermansimitatie* met zijn vinger naar boven. Het was absoluut de enige keer die avond dat de Tilburgers met schokkende schouders en uit volle borst lachten. Applaudisseren dat uiteindelijk volgde, deed Koppelstok ook het meest denken aan het bedankje, waarop men doorgaans de lijnvlucht piloot trakteert.

Nog erger. Koppelstok besepte. Desondanks dat ze een halfuur later begonnen, maar liefst met z'n zessen waren, een tekst van een ander performden en daarenboven na stug instuderen, iemand hen hielp hoe en waar de woorden het best

tot hun recht te laten komen, waren ze dik een uur vroeger klaar dan Toon Hermans.

Koppelstok rukte zijn kleren af en, hij hoefde maar op gegier en gehik af te gaan, om de coulissen van de grote zaal te bereiken. En daar staarde hij in een lichtzee. Toon was vlakbij. Hermans leunde op zijn microfoonstandaard en bespeelde het publiek. Hoe anders was dit dan zijn gezwoeg zojuist in de lager gelegen krochten. Hoewel, dacht Koppelstok monter, het was ook zo: meneer Hermans speelde natuurlijk *alleen maar* eigen teksten en niet te vergeten alles wat de Limburger zei, was gewoon om te gillen tot in Tegelen.

Hij dwaalde even weg, maar Koppelstok vergat niet de anjer. Teder hield hij de bloei vorm in zijn hand. Hij reikte hem de oudere Hermans aan, om toen te zien dat de grapjas verstomde en voor een kort moment uit cadans raakte en daarop wild gebaarde naar Koppelstok; hij kon die anjer in zijn hol steken.

De Limburger en de Gazette en de Morgen stonden er de volgende morgen vol mee. Toon was een kort moment niet grappig geweest.

Koppelstok bleek zich nergens van bewust. Die dacht alleen, nu meneer Hermans niet enkel op Broadway onderuitging, acteur Koppelstok was gewoon nog nooit op zo weinig meters een ster genaderd.

En toen ter plekke kreeg hij die ziekte, waar nimmer maar een seconde hij dacht last van te zullen krijgen.

WILLEM

Koppelstok vermoedde dat hij er immuun voor was. Of er misschien ooit tegen was ingeënt door zijn moeder. Hij zag 't bij anderen en wendde zich met afgrijzen af. Maar het was op een prille en onschuldige aprilochtend, dat Koppelstok ontwaakte en onder zijn pyjama zat hij onder. De kwaal speelde hem ook onvergetelijk parten, bij de sociale en democratische bewogenheid van Nederlands meest vileine musicalster — lelijke ambitie dus.

Het toeval wilde. Noodlot had het zo geregeld. Acteur Koppelstok werkte eender als ster Willem Nijholt bij Toneel Zuidzuidwest. Zeg maar. Het was natuurlijk niet in dezelfde voorstelling. Willem Nijholt zat in *Hamlet*, tegelijkertijd kluste in het belendende lokaaltje Koppelstok hartverscheurend aan de afgelikte boterham en flets geworden strofen van de *Bedelaarsopera*. Van ene Gay. Wat homoseksueel betekent in het Engels. Willem oefende de rol van koning Claudius en deed dat met zoveel vakmanschap en ontzettende inzet, dat het gezelschap waarvan Koppelstok deel uitmaakte regelmatig